

ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΟΝ ‘ΜΕΓΑΛΟ ΙΕΡΟΕΞΕΤΑΣΤΗ’ τού Φ. Ντοστογιέφσκι

Η ανάλυσή μου αυτή δεν θα είναι ούτε ιστορικο-φιλολογική, ούτε θεατρική — μολονότι το «Θείον» θέλγεται, πολλές φορές, εκτός από τούς Αγίους, και από εμβριθείς και φωτισμένους καλλιτέχνες— αλλ’ από τη σκοπιά τής Πολιτικής Ψυχολογίας τής Θρησκείας· η δε ερμηνεία τού εν λόγω παγκόσμιου και κλασικού έργου τού Ντοστογιέφσκι δεν θα άπτεται ούτε θεολογικο-φιλοσοφικών, ούτε πολιτικών εννοιών ή καταστάσεων. Η ουσία, κατ’ εμέ, τής επικής αυτής νουβέλας ή Παραβολής έγκειται στη σχέση υπαρξιακής ελευθερίας (ήτοι εσωτερικής αυτο-διερώτησης) και αναξιοπαθημάτων τού λαού, ή, με άλλα λόγια, στη σχέση αυθεντικής ύπαρξης (δηλ. αγιότητας) και εξουσίας (πολιτικής και θρησκευτικής).

□ Επικίνδυνο αλλά και κατ’ εξοχήν ανθρώπινο το δώρο τής ελευθερίας βουλήσεως στο πρόσωπο του ανθρώπου· γιατί μπορεί να το στρέψει κατά τού δημιουργού Του και, συνεπώς, κατά τού εαυτού του, οπότε να οδηγηθεί στη θεοδικία, την παράπλευρη και πρακτική αθεία, την ψευδαίσθηση της αυτεξουσιότητάς του και τελικά το Μηδενισμό, με καταληκτικό αποτέλεσμα την αυτο-εκμηδένισή του.

□ Στην πορεία τής σύγχρονης ιστορίας, η εξουσία τής Εκκλησίας παραχώρησε τη θέση της στην εξουσία τού Κράτους, η εξουσία τού Κράτους στην εξουσία τής ανθρώπινης συνείδησης και η τελευταία στην ανώνυμη (δημοκρατική) εξουσία τής λεγόμενης «κοινής γνώμης», η οποία λειτουργεί κομφορμιστικά και προπαγανδιστικά. Έτσι, έχουμε μεταβληθεί σε αυτόματα, που ζούμε με την ψευδαίσθηση ότι είμαστε ελεύθερες προσωπικότητες. Ωστόσο, πρόκειται για ένα φαύλο κύκλο. Ο μέσος ή κοινός άνθρωπος, επειδή όχι μόνο δεν ξέρει πώς να διαχειρισθεί το μεγάλο αυτό δώρο τής ελευθερίας (ή, ακόμα χειρότερα, νομίζει ότι είναι ελεύθερος εσωτερικά και εξωτερικά), αλλ’ αδιαφορεί και ραθυμεί, όπως οι σκλάβοι τού Πλατωνικού σπηλαίου, αφού η ελευθερία προϋποθέτει ωριμότητα, υπευθυνότητα και εγρήγορση προς την ορθή κάθε φορά επιλογή, αυτό το δώρο το φοβάται (E. Fromm) και, αντ’ αυτού, ενδίδοντας στον Πειρασμό (που εδώ προσωποποιούν ο Ιβάν και ο Μέγας Ιεροεξεταστής), προτιμά την αβουλία, την απραγία, την ψυχοπνευματική νωθρότητα και την ομοιοτυπία, που τελικά —μέσω μιας μαζοχιστικής αδυναμίας— καταλήγει σε μια συνειδητή, πολλές φορές, αυτοπαράδοση και υποδούλωση (βλ. ανταποδοτική θυσία) του Εγώ του στη χαμέρπεια και ποταπότητα, ήτοι στις σκοτεινές δυνάμεις και τον Αντίχριστο, για τη σιγουριά και προστασία του από το ανυπόφορο αίσθημα της αβεβαιότητας και ανασφάλειάς του. Με άλλα λόγια, οι λαϊκές μάζες αναζητούν ένα «πατέρα» - θύμα, για να τους κάνει τη λάντζα, και μετά να τον πετάξουν, όπως άλλωστε και ο μέγας ιεροεξεταστής αναζητά, απ’ τη μεριά του, ένα θύμα, γιατί ο άνθρωπος είναι φύσει κυριαρχικό ον, που θέλει να εξουσιάζει και να εξουσιάζεται (βλ. συλλογική αυταρχικότητα). Ο Χίτλερ απεχθανόταν και ταυτόχρονα «αγαπούσε» τις μάζες. Πράγματι, η στάση τού όχλου απέναντι στον μέγα ιεροεξεταστή ήταν αυτή τού φόβου και της απέχθειας. Αυτό υποδηλώνει την εσωτερική όλων αυτών τών προσώπων αλλοτρίωση και τον διχασμό μεταξύ τής πίστης τους στο Θεό και της αγάπης τους προς τον εαυτόν τους. Στην πραγματικότητα, αυτό που επιθυμούν, είναι «άρτος και θεάματα», δηλ. ψωμί και θαύματα, και όχι τον ίδιο το Θεό, δηλ. την έσχατη Ελευθερία. Άρα, οι μάζες επιδιώκουν αφ’ ενός μεν την ικανοποίηση των βασικών τους αναγκών, αφ’ ετέρου δε έναν καλό διαχειριστή, πράγματα που

και τα δυο δεν τους τα προσέφερε ο Χριστός, σε αντίθεση με το κράτος τού Βατικανού, σύμφωνα με τον Ντοστογιέφσκι, τον Φώτη Κόντογλου, τον π. Ιουστίνο Πόποβιτς και πολλούς άλλους, γιατί ο Χριστός δεν θέλει να είναι ένας σφετεριστής διαχειριστής, που θα πάρει το μεγαλύτερο μερίδιο από την πίτα, αλλ' ένας ελευθερωτής μυσταγωγός – μεσίτης σαν τον Προμηθέα. Αντίθετα, ο δημαγωγός διαχειριστής τής πολιτικο-οικονομικής εξουσίας προσδιορίζει και αυτό ακόμα το αντικείμενο της επιθυμίας τού λαού, αποδίδοντάς του μια φανταστική αξία, δηλ. εξωραϊζοντάς το. Έτσι, όχι μόνο κολακεύει το λαό, αλλά και – μέσω ιδίως των μαζικών συγκεντρώσεων – τού παρέχει μια απύουσα ψυχική συλλογική ταυτότητα, η οποία τον ξεχωρίζει από τον αμαρτωλό, τον αιρετικό και τον αλλοδαπό. Παραδίδει, λοιπόν, αυτός ο λαός εκούσια και δουλόπρεπα την ελευθερία του, τα τάλαντα και τα Χαρίσματά του, την όλη του δηλ. ανθρώπινη προσωπικότητα, σε κάποιον ή κάποιους (πολιτική ή θρησκευτική εξουσία), με (εμπορικό) αντάλλαγμα την πιο συμφέρουσα, υλικά και οικονομικά, διαχείριση των αγαθών του. Έτσι, είναι ο ίδιος ο λαός που εκθρέφει το θηρίο, το οποίο ύστερα θα γυρίσει να τον καταβροχθίσει (βλ. Saddam Hussein και Αμερική). Και τότε, αντί πινακίου φακής, ο όχλος προσκυνά το «χρυσό μόσχο», δηλ. εμπίπτει σε μια ειδωλολατρική (φανταστική) θρησκεία, που βρίσκει την ευκαιρία να τον εκμεταλλευτεί αγρίως. Και επειδή, όσο ο λαός υποβιβάζεται, καταπιέζεται και ευτελίζεται, τόσο περισσότερο αναζητά ψυχολογική στήριξη, κοινωνική αναγνώριση και συγχώρηση, ευχαριστώντας, θαυμάζοντας και αποθεώνοντας (βλ. Ανθρωποθεισμό) τον καπηλευτή και θύτη του (βλ. μηχανισμό ταύτισης με τον επιτιθέμενο), γιατί, ταυτιζόμενος μαζί του, ικανοποιείται με την κυριαρχία εκείνου, μολονότι μέσα του μπορεί ακόμα και να τον μισεί (Marcuse), ή να θέλει να τον σκοτώσει, η κάθε εξουσία φροντίζει διαρκώς να τον τρομοκρατεί, συνθλίβει και εξουθενώνει μορφωτικά, ηθικά, ψυχικά, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά.

□ Προκειμένου, όμως, η παγκόσμια εξουσία και εκμετάλλευση αυτή να μην αποκαλύψει το πραγματικό της πρόσωπο, αλλά να λανσαριστεί ως προσφορά, ο Λεβιάθαν, όπως οι τρεις δαιμονικοί Πειρασμοί τού Χριστού, υπόσχεται ιδεολογικά στο λαό δουλειά, ψωμί, ελευθερία, καλούς μισθούς και συντάξεις, ειρήνη, τάξη, ασφάλεια και γενικά ευημερία, δηλ. ένα επίγειο παράδεισο στα επίπεδα της οικονομίας, τής θρησκείας και της Πολιτικής, τ.έ. μια αφηρημένη ουτοπία. Υπόσχεται, με άλλα λόγια, τη μεταμόρφωση της Εκκλησίας και όλου τού κόσμου σε μια επίγεια καταναλωτική και ηδονοθηρική Βασιλεία τού Θεού, και μάλιστα μαγικά/αυτόματα και χωρίς κόπο (βλ. σύνδρομο Faust). Γιατί, αν ο άρχων δεν υποσχεθεί κάτι, τότε δεν θα τον αγαπήσουν οι υπήκοοί του, ή προτιμήσουν οι ψηφοφόροι.

□ Πώς, όμως, θα γίνει πιστευτή αυτή η καλή επαγγελία ή ευ-αγγέλιο; Όταν, αντί τής απλής προσφοράς, κάνουμε λόγω για διακονία τού λαού, δηλ. μέσω μιας ιεροποίησης της Πολιτικής, όταν δηλ. χρησιμοποιήσουμε τον Θεό για την απόκτηση της πολιτικο-οικονομικής εξουσίας, αφού, ούτως ή άλλως, η θρησκεία εξασφαλίζει τη μέγιστη δυνατή συνοχή τού λαού. Ο γνωστός άθεος Βρετανός φιλόσοφος Bertrand Russel γράφει ότι η απειλή για την ελευθερία τής σκέψης είναι σήμερα πολύ μεγαλύτερη από οποιαδήποτε άλλη εποχή. Αλλά, δεν προέρχεται από τη χριστιανική Εκκλησία· προέρχεται από τις πολιτικές κυβερνήσεις, που εξ αιτίας τού κινδύνου τής αναρχίας και του χάους, έχουν αναλάβει ένα χαρακτήρα ιερό, που παλαιότερα ανήκε στη

θρησκεία. Άρα, εδώ κινούμαστε, και μάλιστα πολύ έντεχνα και θεατρικά, μεταξύ πολιτικής θρησκείας και θρησκευοποιημένης πολιτικής εξουσίας.

□ Αυτήν την πολιτική έκφραση – εκδούλευση προσφέρει απλόχερα, με τα ανάλογα φυσικά ανταλλάγματα, η ιδεολογικοποιημένη αστική θρησκεία, με βασικά εργαλεία της το πέπλο τού μυστηρίου, την τελετουργική θυσία ενός ή πολλών «αποδιοπομπαίων τράγων» και τα άφθονα, πομπώδη και διατυμπανιζόμενα θρησκευτικά θαύματα. Όλα αυτά θα εξουδετερώσουν παραδειγματικά την όποια αμφιβολία, ολιγοπιστία και θεοδικία τού λαού. Και, έτσι, η φυσική αριστοκρατία ή η ελίτ τού πνεύματος θα κατορθώσει να υποτάξει τον απαίδευτο όχλο.

□ Ο Μέγας Ιεροεξεταστής, υποκρινόμενος, όπως ο αρχέγονος Όφις στην Εύα, ότι αγαπά τον άνθρωπο περισσότερο από ό,τι ο Θεός, που επιτρέπει ο δίκαιος και αθώος άνθρωπος να υποφέρει στην παρούσα ζωή, εμφανίζεται ψυχολογικά ως μια συμπλεγματική προσωπικότητα της «θέλησης για δύναμη», που ως τέτοια ακριβώς συνδυάζει αρσενικά (δηλ. πατρικά) και θηλυκά (δηλ. μητρικά) στοιχεία. Εφόσον, όπως γνωρίζουμε, η σχέση τού μεγάλου ιεροεξεταστή Τομάς ντε Τορκεμάδα με τον πατέρα του υπήρξε προβληματική, αναζήτησε συμβολικά αλλού την εξιδανικευμένη πατριαρχική δύναμη· όχι, βέβαια, στον αδύναμο Σταυρωμένο χριστιανικό Θεό (που ανιδιοτελώς θυσιάστηκε για τη λύτρωση όλων τών αθώων θυμάτων τής ανθρωπότητας), αλλά στο βασιλικό οίκο και την παπική αυλή, των οποίων τις κοσμικές αυτές δυνάμεις εξουσίας εσωτέριεσε ναρκισσιστικά μέσα του, ενώ, στη συνέχεια, τις αυτο-λάτρευσε στο πρόσωπό του. Έτσι, αιτιολογεί τον Μακιαβελικό δογματισμό, τον εγωκεντρικό πατερναλισμό και την κυνική απολυτότητα (μονοπώληση) της αλήθειας του, δηλ. την υποκατάσταση της απόλυτης αυθεντίας και παντοδυναμίας τού Θεού Πατέρα τών φώτων, τής δικαιοσύνης, τής αγάπης και τής ελευθερίας, με τον παγκόσμιο επίγειο «Άγιο Πατέρα», τον Ποντίφικα της Ρώμης (ή με άλλους, κατά καιρούς, «φιλεύσπλαχνους» «πατερούληδες του λαού» ή «μεγάλους αδελφούς»), καθώς και την ασφυξία τής Θείας πνοής, τη φίμωση δηλ. τής ενέργειας του Αγίου Πνεύματος, τ.έ. τη διάβρωση, καταρράκωση και εκμηδένιση της προσωπικής μας Πεντηκοστής, τής λογικά κριτικής μας ικανότητας, του διαπροσωπικού διαλόγου, τής ελευθερίας τής σκέψης, τού πνεύματος της προφητείας, τής παρρησίας και τής δημιουργικότητας.

□ Αλλά, τότε, έχουμε να κάνουμε με μια αρρωστημένη, ατροφική, εωσφορική και εκκοσμικευμένη θρησκεία, που αλλοτριώνει εξουσιαστή και εξουσιαζόμενο (βλ. αμοιβαία αλλοτρίωση). Η θρησκεία αυτή γεννιέται μέσω τής αντικειμενικοποίησης (δηλ. ολοκληρωτικοποίησης, μαζικοποίησης και αδιακριτοποίησης) της θεότητας και της λατρείας της. Με άλλα λόγια, πρόκειται για μια αυτοπεριχαρακωμένη, «κλειστή», ατομικιστική, μονιστική, αυπιστική, καρκινική και αυταρχική θρησκευτικότητα (E. Fromm), που υπερκερά τον Παπισμό, ή μάλλον έναν πολιτικό Ουμανισμό, μολονότι ο θρησκευτικός ηγέτης υποκρίνεται φαρισαϊκά ότι υπηρετεί το Θεό και τον άνθρωπο. Η αιρετική, δηλ. νευρωσική, θρησκευτικότητα αυτή λειτουργεί θεϊστικά, μυθικά, φονταμενταλιστικά, απολυταρχικά, κτητικά, μαγικά, ηθικιστικά, ωφελμιστικά και νομικιστικά. Ο Νομικισμός, ενώ ευνοεί το Νεστοριανισμό και τον Πελαγιανισμό, παράλληλα ως αυταρχική θρησκευτικότητα αντιστοιχεί σε μια μονοφυσική θεώρηση του Θείου.

□ Από την άλλη μεριά, τα δεσποτικά καθεστώτα, με τη μεγαλύτερη συγκεντρωτική εξουσία, χρειάζονται, πάνω από όλα, ενότητα και πολιτική σταθερότητα, την οποία, κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, τούς εξασφαλίζει η συμπίεση και σύμπραξη τους με τη λεγόμενη «εξωτερική» (extrinsic), δηλ. την ανώριμη και προκατειλημμένη, θρησκευτικότητα, η οποία αφ' ενός μεν γίνεται εργαλείο τής οποιασδήποτε πολιτικο-οικονομικής εξουσίας (Allport), αφ' ετέρου δε δεν ανέχεται τη διαφορετικότητα, την ετερότητα, τον ξένο, τον οποίο και φονεύει, μόνο που ο φόνος αυτός εξιδανικεύεται ως θρησκευτική θυσία.

□ Μα, ίσως, θα πουν κάποιοι, και ο Χριστός δεν ζητά να απωλέσουμε την ψυχή μας, για να την κερδίσουμε; Να ταπεινωθούμε, για να υψωθούμε; Να αυτοκενωθούμε, για να αυτοπληρωθούμε; Δεν έδωσε την εξουσία τού «δεσμείν» και «λύειν»; Δεν δίδαξε την υπακοή; Ναι, αλλά σε ποιον; Γιατί, όχι μόνο ο Σατανάς μετασηματίζεται σε Άγγελο φωτός, αλλά και η Εκκλησία μπορεί, εξ-αντικειμενοποιημένη, να ειδωλοποιηθεί. Πράγματι, η Εκκλησία τού Χριστού, αυτή η Θε-ανθρώπινη ζωή τής αγιότητας, αντί με τη συνεχή αυτοκριτική και μετάνοιά της να υψώνεται και πνευματικά αυξάνεται σε αντάξια Νύμφη Του, μεταβάλλεται σε ένα καθιδρυματικό, καθεστωτικό και συστημικό θεσμό με κύριες πρακτικές τήν εκκλησιαστική δικονομία, το τελετουργικό Τυπικό και τη διοικητική Γραφειοκρατία. Και, τότε, αντί να θεραπεύει και σώζει τούς ανθρώπους, τούς αλλοτριώνει (βλ. εκκλησιογενή νεύρωση), τ.έ., διασπώντας τη διασύνδεση του Εγώ με τον εαυτόν τους, ή το πρόσωπο με τη φύση του, ή την ψυχή από το σώμα, τούς απομυζά τήν ενέργειά τους, συνθέτοντας —μέσω τής φαντασίας— ανύπαρκτες ανπλήψεις, εικόνες και παραστάσεις.

□ Όπως άλλο πράγμα είναι η πίστη και άλλο η ευπιστία, μολονότι σχετίζονται, έτσι άλλο πράγμα είναι η ασκητική και ψυχοπαιδαγωγική υπακοή και άλλο η εμπαθής υποταγή, τ.έ. η φοβική καθυπόταξη και η θεσμική υποτέλεια. Απαιτείται λεπτή διάκριση και ισορροπία σχοινοβάτη μεταξύ καλού και κακού, αγιότητας και αμαρτίας, Άκτιστου και κτιστού. Η ταπεινοφροσύνη δεν ταυτίζεται με την απουσία τού Εγώ, το σβήσιμο της προσωπικότητας, τον ευτελισμό τής αυταξίας, αυτοσυνειδησίας και αυτοπεποίθησης· αντίθετα, τις προϋποθέτει. Ο Χριστός – Λόγος δεν μας ζητά την ακύρωση ή καταστροφή τού εαυτού μας, δηλ. τη στωική απάθεια και τη βουδιστική νιρβάνα, αλλά την πνευματική μετα-μόρφωσή του μέσω τής ελεύθερης συνεργίας μας. Δεν έχει τόση αξία να αγαπάς τον εαυτό σου, ή το Θεό και τον «πλησίον» σου, από φόβο ή ανταπόδοση, όσο από αυθεντική, εσωτερική, άδολη και ανιδιοτελή αγάπη. Μια τέτοια όμως αγάπη μόνο ο αληθινά πνευματικός άνθρωπος μπορεί να αναπτύξει και όχι ένα άβουλο ον, ή ένας υπάνθρωπος, φοβικός και νευρωσικός (δηλ. κομπλεξικός). Ο Χριστός και η Εκκλησία Του δεν υπάρχουν στον κόσμο, για να καταδυναστεύουν και εκμεταλλεύονται το λαό, όπως τα ολοκληρωτικά καθεστώτα ή οι δικτάτορες, αλλά για να τον ελευθερώνουν, τον αναβιβάζουν πνευματικά, τον ανθρωποποιούν, τον εμπνέουν, σώζουν και αγιάζουν.

□ Από πού, όμως, άραγε, πηγάζει βαθύτερα η δίψα για τη σαδιστική κυριαρχία (με άμεσα επακόλουθα τη βία και την τρομοκρατία), που, πολλές φορές, φθάνει μέχρι το σαδομαζοχισμό; Με βάση την Κοινωνική Ψυχολογία, η απάντηση είναι λόγω άμυνας απέναντι σε ένα ομογενοποιημένο σύνολο ανθρώπων με κοινή ιδεολογική ταυτότητα· αλλά και αντίστροφα: ο μεγάλος

ιεροεξεταστής, για παράδειγμα, ενεργεί ως μέλος μιας άλλης οργανωμένης εξουσιαστικής ομάδας. Πιο πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι η μεγαλύτερη επιθετικότητα εμφανίζεται σε ανθρώπους με υψηλή αλλ' ασταθή αυτοεκτίμηση. Γενικά, η τάση των ειδικών είναι ότι η απανθρωπία, η αγριότητα και η θηριωδία οφείλονται στην ψυχοπάθεια, ιδίως στο ναρκισσισμό. Εξ άλλου, με βάση την Ατομική Ψυχολογία του Alfred Adler, η ορμή για δύναμη συνιστά έναν θεμελιώδη παράγοντα του ανθρώπινου ψυχισμού, που, μάλιστα, κατά τον Sullivan, λειτουργεί ισχυρότερα και από την πείνα ή τη δίψα, πηγάζοντας από το complex κατωτερότητας, δηλ. το αίσθημα ανικανότητας του ατομικού Εγώ να σταθεί μόνο του και να ζήσει. Τέλος, με βάση τη Φροϋδική Ψυχανάλυση, η απάντηση είναι λόγω της απώθησης της μεταβίβασης και αντμεταβίβασης του Υπερεγώ μας. Τα ηθικά συστήματα, συμπεριλαμβανομένου του Χριστιανισμού, μπορούν να συμβολοποιηθούν (συγχέοντας φαντασία και πραγματικότητα) ως μύθοι, αξίες, ιδέες, καθήκον κ.λπ. Η θέσμιση των συμβόλων είναι εκείνη που προσδίδει κοσμική δύναμη στην Εκκλησία. Θα έπρεπε, αλλ' ο χρόνος δεν μας το επιτρέπει, να μπορούσαμε να εξετάσουμε ψυχαναλυτικά αφ' ενός μεν τις αυτοβιογραφίες του βασιλιά Φερδινάνδου, της καταπιεσμένης τραυματικά αλλά σιδηράς βασίλισσας Ισαβέλλας, του εβραϊκής καταγωγής δομινικανού ηγούμενου και μέγα ιεροεξεταστή Τομάς ντε Τορκεμάδα (1420-1498) και του αναγεννησιακού φιλότεχνου πάπα Σίξτου Δ', που υπέγραψε την επανίδρυση της Ιεράς Εξέτασης (αφού ο θεσμός της προϋπήρχε από το 1233 στη Γαλλία και ύστερα στη Γερμανία), τον προσηλυτισμό, όπως και το δικαίωμα των Πορτογάλων να αποκτούν σκλάβους, αφ' ετέρου δε ιστορικά τις σχέσεις του τότε κράτους και Εκκλησίας στην Ισπανία (βλ. Ψυχοϊστορία). Ο πλήρως διαπλεκόμενος πολιτικά και ομοφυλόφιλος, κατά τον ιστορικό Στέφανο Ινφέσσορα, πάπας αυτός είχε αναμιχθεί προσωπικά στη συνωμοσία δολοφονίας του ηγέτη της Φλωρεντίας, Λαυρέντιου του Μεγαλοπρεπή των Μεδίκων, είχε κηρύξει σταυροφορία εναντίον των Οθωμανών Τούρκων της Σμύρνης και βρισκόταν σε σύγκρουση με τον αντιπαπιστή βασιλιά της Γαλλίας Λουδοβίκο 11ο, ενώ φημιζόταν για το νεποτισμό και την ευνοιοκρατία των εραστών του, τούς οποίους, μαζί με τους ανεψιούς και λοιπούς συγγενείς του, χειροτονούσε Καρδινάλιους. Πάντως, ο φόβος των Μαυριτανών, των Μαράνων (δηλ. των κρυπτο-εβραίων), των Σεφαραδιτών Εβραίων και των Μουσουλμάνων Μορίσκος έκανε έμπιστο σύμμαχο του βασιλικού ζεύγους της Ισπανίας τον σαδιστή Τορκεμάδα, όντας και ο προσωπικός εξομολόγος τους, ωσάν μια αποπλανώσα μητέρα – σύμβουλος, φαντασιωτικά. Πέρα από τα ιστορικά πρόσωπα, που προβάλλονται χαρισματικά «ελέω του Θεού Πατρός», αλλά και ελέω της πατριαρχικής δομής της τότε κοινωνίας, όλοι οι χαρακτήρες του Ντοστογιεφσκικού δράματος (τα αδέλφια Ιβάν, Αλιόσσα και Ντιμίτρι, και ο ετεροθαλής πατροκτόνος Σμερντιάκοφ) ζουν μια συγκρουσιακή και διασπασμένη ζωή. Η τύρβη και η βαβούρα της ταβέρνας συμβολίζουν στο μυθιστόρημα την εσωτερική αναστάτωση της ψυχής του Ιβάν· την ψυχική του αυτήν ταραχή προσπαθεί ο ίδιος να διασκεδάσει με την ασίγητη ενδιατριβή του στην κοσμική ζωή. Αλλά και του αδελφού του η ψυχή, του Ντιμίτρι, είναι ταραγμένη, αφού επιθυμεί την ίδια γυναίκα με τον Ιβάν. Από την άλλη μεριά, ο μέγας ιεροεξεταστής Τομάς ντε Τορκεμάδα, όντας μια αυταρχική προσωπικότητα, σαν τους Ναζί, πάσχοντας από το λεγόμενο «Λάιος complex», φαίνεται ότι τη σύγκρουση και ενοχή (απωθώντας τες ασυνείδητα), που του προκαλούσε το παρελθοντικό εβραϊκό Υπερεγώ εκ του πατέρα του

(και όταν έχει διαρραγεί η εμπιστοσύνη τού γιου προς τον πατέρα, δεν υπάρχει εμπιστοσύνη, αλλ' αντίθετα μίσος και επιθετικότητα, και προς καμιά άλλη εξουσία, μηδέ τού ίδιου τού Θεού ή και του πάπα εξαιρουμένων, ο οποίος πάπας μάλιστα είχε εκφράσει τη δυσαρέσκειά του ως προς τις φρικτές θηριωδίες τού Τορκεμάδα) μεταβίβαζε αρνητικά στους «εχθρούς» τής νέας συμβολοποιημένης μεγαλοπρεπούς αυτοεικόνας του. Με άλλα λόγια δηλ. είχε αποσύρει τη libido του από τον έξω κόσμο (δηλ. δεν αναγνώριζε το μοίρασμα των Χαρισμάτων σε κανέναν άλλον) και την κατήυθινε καθλωτικά μόνο προς το Εγώ του, εκλαμβάνοντας τον εαυτόν του — με μια μη απωθημένη μετουσίωση — ως τον αυτόκλητο αμύντορα του Χριστιανισμού, ανακουφιζόμενος έτσι από ένα πολύ πιθανό πλήγμα παθητικού μηδενισμού και κατάθλιψης (ανταναπληρώνοντας κάπως την απόρριψη της αυτο-ιδέας του ως του κέντρου τού κόσμου, τις ματαιώσεις, το βαθύ αίσθημα κατωτερότητας, την εύθραυστη αυτοεκτίμησή του, την τραυματική του μονότητα και εν γένει μια ζωή άνευ νοήματος, που βίωνε), με μια μάλιστα πρωτοφανή επιθετικότητα και σκληρότητα (βλ. χρόνια οργή/εκδίκηση του Νάρκισσου λόγω απογοήτευσης από τη μη απόλυτη πραγμάτωση των αυτιστικών ονείρων του).

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ